

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

มนุษย์ได้รับการยกย่องว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีค่ามากที่สุด เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีบทบาทในกระบวนการของการพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาประเทศที่ผ่านมา การพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ได้รับการให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างความเจริญก้าวหน้าเพื่อการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเน้นที่การขยายบริการพิเศษขั้นพื้นฐานแก่ตัวบุคคล เช่น ด้านการศึกษา การอนามัย เป็นต้น อย่างไรก็ตามทุกคนเกิดมาไม่เท่าเทียมกัน ความพร้อมย่อมแตกต่างกัน และในขณะที่สังคมกลุ่มหนึ่งมีความสมบูรณ์พูนสุขนานับประการ สังคมอีกหลายกลุ่มยังขาดบางสิ่งบางอย่าง โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลหนึ่งซึ่งนอกจากจะด้อยโอกาสทางการศึกษาแล้ว ยังด้อยโอกาสทางสังคมเพราะมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา ที่ถูกเรียกว่า "คนพิการ" (Disable People) แต่คนพิการก็เป็น "ทรัพยากรมนุษย์" และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเขาเหล่านั้นจึงเป็นสาระสำคัญที่ได้มีในแผนการพัฒนาประเทศ เป็นที่ทราบกันดีว่าในสังคมปัจจุบันนี้มีคนพิการประเภทต่าง ๆ อยู่เป็นจำนวนมากมีทั้งประเภทตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ แขนขาพิการ ร่างกายบางส่วนผิดปกติ พิการทางสมองและสติปัญญา เป็นต้น จูร์ริตัน ฝ่องแพ้ว (2533 : 20) ได้รายงานไว้ สาเหตุของความพิการมาจากโรคภัยไข้เจ็บ อุบัติเหตุ อุบัติภัย ภาวะทุโภชนา ผลจากการต่อสู้ปกป้องพิทักษ์รักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติ ยิ่งสังคมมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากเท่าไร จำนวนเด็กพิการก็มากขึ้นตามไปด้วย องค์การสหประชาชาติได้ทำการสำรวจและประมาณการเกี่ยวกับประชากรผู้มีความพิการทั่วโลกในปีคนพิการสากล พ.ศ.2524 ว่าประมาณ 500 ล้านคน คือ ประมาณร้อยละ 10 ของประชากรในประเทศต่าง ๆ แต่ในประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาอาจจะมีจำนวนสูงกว่านี้ ดังนั้นคนพิการในประเทศไทยมีประมาณ 5 ล้านคน จากจำนวนประชากรไทยทั้งสิ้น 53 ล้านคน (ในปี พ.ศ.2533)

ในทัศนระของบุคคลทั่วไปในสังคม มักจะมีทัศนคติที่เป็นลบต่อคนพิการ โดยมักจะมีมองว่าคนพิการเป็นผู้ไร้ประโยชน์ เป็นภาระต่อครอบครัวและสังคมที่จะต้องเลี้ยงดูตลอดไป โอกาสที่คนพิการจะได้รับการบำบัดรักษาทางการแพทย์และการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา อาชีพและสังคมเป็นไปได้น้อยมาก เพราะครอบครัวคนพิการเองไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการฟื้นฟูสมรรถภาพ ประกอบด้วยความไม่สะดวกต่าง ๆ ในการที่จะไปรับบริการจากสังคม จึงมีผลให้คนพิการถูกละเลยปล่อยปละละเลย ถูกทอดทิ้ง ทำให้สูญเสียทรัพยากรและเป็นภาระของสังคม แต่วิทยาการสมัยใหม่ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าคนพิการนั้น ถ้าได้รับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้ว ก็จะสามารถกลับกลายเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าแก่ประเทศชาติได้ในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2528 : บทนำ) จะเห็นได้ว่าคนพิการสามารถทำงานได้ตามศักยภาพและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี หากได้รับความช่วยเหลือโดยเปิดโอกาสให้พวกเขาได้รับการพัฒนาทักษะตามความเหมาะสมรวมทั้งการพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย

ในการพัฒนาบุคคลพิการสามารถทำได้หลายวิธี แต่การให้การศึกษาเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาด้านอื่น ๆ พระเจ้าจอร์จที่หกของอังกฤษเจ้าโซมสวาลี พระราชราชินีดามาสคู เคยมีพระดำรัสที่ควรแก่การตระหนักว่า..." ในปัจจุบันได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าคนพิการนั้นมีความสามารถที่มีได้ยิ่งหย่อนกว่าคนที่มีร่างกายปกติแต่อย่างใด หากได้รับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาความสามารถที่มีอยู่ในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม มีโอกาสศึกษาหาความรู้และฝึกฝนความสามารถเฉพาะที่พอเหมาะกับแต่ละคน เช่น ศิลปะและการดนตรี เป็นต้น เป็นการเพิ่มพูนความสามารถเฉพาะตน ให้มีประสิทธิภาพและความสามารถนำออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม..." (ณรงค์ ปฏิบัติสรกิจ, 2533 : 81) ผดุง อารยะวิญญู (2531 : 28) ก็กล่าวไว้ว่า การศึกษามีค่าอย่างใหญ่หลวงในการสร้างเด็กปกติให้อยู่ในสังคมต่อไปในอนาคต การศึกษาย่อมมีค่าใหญ่หลวงและมหาศาลเช่นกัน ไม่ว่าเด็กคนนั้นจะเป็นเด็กตาบอด เด็กหูหนวก หรือเด็กปัญญาอ่อน สำหรับเด็กพิการในประเทศไทยยังได้รับการด้านการศึกษาได้น้อยมาก จากรายงานการสำรวจของกองการศึกษาพิเศษ ในปีการศึกษา 2524 มีเด็กพิการทั้งหมดประมาณ 2,106,746 คน เด็กพิการที่ได้เข้ารับการ

ศึกษาเพียง 3.146 คน และในปี พ.ศ.2533 มีเด็กพิการที่ได้รับการศึกษา 6,696 คน จากคนพิการทั้งหมดประมาณ 5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 0.13 (กรมสามัญศึกษา, 2533 ก : 69)

หน่วยงานของรัฐที่ให้บริการสงเคราะห์คนพิการในปัจจุบันมี 3 หน่วยงาน คือ

1) กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข มีหน้าที่ให้การบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์หรือเวชศาสตร์การบำบัดรักษาที่ถูกต้องจะทำให้คนพิการสามารถช่วยตนเองในชีวิตประจำวันได้โดยไม่เป็นภาระต่อผู้อื่นมากนัก 2) กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ได้จัดบริการด้านสังคมสงเคราะห์ให้แก่คนพิการโดยมุ่งเน้นในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพและการส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้คนพิการสามารถช่วยเหลือตนเองได้ 3) กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิการทางร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานของเอกชนที่ใช้บริการสงเคราะห์คนพิการ เช่น สถานสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการ ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มูลนิธิสงเคราะห์คนพิการ เป็นต้น

สำหรับกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการมีโรงเรียนในสังกัด 14 โรงเรียน เป็นโรงเรียนเฉพาะประเภทความพิการ คือ โรงเรียนสอนคนตาบอด 2 โรงเรียนสอนคนหูหนวกและหูตึง 9 โรงเรียนสอนคนปัญญาอ่อน 3 โรงเรียน ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้ทุกโรงเรียนจัดในรูปแบบประจำ โดยเปิดสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและบางโรงเรียนเปิดถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมีหน้าที่ให้ความรู้ด้านวิชาการทั่วไปและด้านวิชาการเฉพาะสำหรับเด็กพิการ โดยใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เช่นเดียวกับโรงเรียนปกติแต่มีวิธีการสอนที่แตกต่างกันไป เช่น เด็กตาบอดใช้อักษรเบรลล์ การใช้ภาษามือสำหรับเด็กหูหนวก การสอนพูดและการอ่านริมฝีปากสำหรับคนหูตึง เป็นต้น และต้องให้ความรู้ต่าง ๆ ตามความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตและฝึกฝนให้ความสามารถที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษามากที่สุด จะเห็นได้ว่าโรงเรียนการศึกษาพิเศษมีความแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไปเกือบทุกด้านที่สำคัญที่สุดคือตัวผู้เรียนซึ่งเป็นเด็กพิการ วิธีการสอนจึงต้องใช้วิธีพิเศษ การบริหารโรงเรียนก็เช่นเดียวกันเพราะเป็นโรงเรียนประจำ ซึ่งภาระหน้าที่นอกเหนือจาก

การสอนที่พิเศษแล้ว ยังมีภารกิจอื่นที่ต้องเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนมากกว่า โรงเรียนปกติ ทำให้ภาระที่ต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้นในเรื่อง การปกครอง การกินอยู่หลับนอน การเจ็บไข้ได้ป่วยของนักเรียน นอกเหนือจากเวลาปฏิบัติราชการตามปกติ

ในปัจจุบันการดำเนินงานของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษาในเรื่องบุคลากร การบรรจุแต่งตั้งข้าราชการครูและผู้บริหารโรงเรียนยังใช้เกณฑ์เดียวกับโรงเรียนทั่วไปในสังกัดกรมสามัญศึกษาซึ่งอาจจะขัดกับคุณลักษณะพิเศษของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ และอาจจะส่งผลต่อการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นผู้ที่รับผิดชอบในกิจการทั้งปวงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ดังที่ อรุณ รัชธรรม (2522 : 195-198) กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการบริหารงานและเปรียบประดุจดวงประทีปขององค์กรเป็นหลักที่มีความสำคัญต่อหน่วยงาน ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพและลักษณะของผู้บริหารย่อมมีผลสะท้อนต่อวิธีปฏิบัติงานและผลงานขององค์กรหรือหน่วยงานแต่ละแห่งเป็นอันมาก คีธ (Keith, 1972 : 251) จึงเน้นว่าในการพิจารณาประสิทธิภาพของหน่วยงานใดก็ตามว่ามีความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูงเพียงใด การพิจารณามักจะพุ่งแสงไปที่ผู้บริหารเป็นอันดับแรก

คุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถทำให้การบริหารงานบรรลุผลสำเร็จตามต้องการ และมีประสิทธิภาพ มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารโรงเรียน ได้เสนอแนะคุณลักษณะไว้คล้ายคลึงกันเช่น อาษา เมฆสวรรค์ (2510 : 201) เทพนม เมืองแมน (2522 : 116 อ้างอิงมาจากกรมสามัญศึกษา, 2522 : 8) เฉลิม รัชชนะกุล (2524 : 120-121) วิชัย เวียงสงค์ (2527 : 126-144) ลีลา สุวรรณนิมิตร (2533 : 168-172) และสต็อกคิลล์ (Stogdill, 1974 : 62-68) แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้บริหารโรงเรียนก็จริง แต่ลักษณะงานในโรงเรียนการศึกษาพิเศษยังมีความแตกต่างไปจากโรงเรียนทั่ว ๆ ไป

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรในโรงเรียนการศึกษาพิเศษมีความสนใจในเรื่อง "คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ" เพราะเล็งเห็นว่าผลการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ในการกำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ซึ่งจะเป็นดัชนีใน

การคัดเลือกคุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถทำให้การบริหารงานบรรลุผลสำเร็จตามต้องการและพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษในสังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา ในด้านการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะตรงกับความต้องการของครู สามารถพัฒนางานการบริหารได้บรรลุจุดหมายของการจัดการศึกษาพิเศษ

### วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูโรงเรียนการศึกษาพิเศษ
2. เพื่อศึกษาระดับความสำคัญคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษตามทัศนะของผู้บริหารและครูโรงเรียนการศึกษาพิเศษ
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษตามทัศนะของผู้บริหารและครูโรงเรียนการศึกษาพิเศษ จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ การปฏิบัติงานในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ วุฒิทางการศึกษา และภาระหน้าที่พิเศษ

### สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ตามทัศนะของบุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกัน แตกต่างกัน
2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ตามทัศนะของบุคลากรที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานในโรงเรียนการศึกษาพิเศษต่างกัน แตกต่างกัน
3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ตามทัศนะของบุคลากรที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน แตกต่างกัน
4. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ตามทัศนะของบุคลากรที่มีภาระหน้าที่พิเศษต่างกัน แตกต่างกัน

### ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางให้ผู้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาคัดเลือกผู้ที่สมควรจะดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ
2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษต่อไป
3. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษในการพัฒนาคุณลักษณะบางประการของตนเองให้ดียิ่งขึ้น
4. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าในอนาคต

### ขอบเขตและวิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา
 

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาเฉพาะคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะด้านต่าง ๆ 7 ด้าน ได้แก่

  - ด้านบุคลิกภาพ
  - ด้านคุณธรรม
  - ด้านความเป็นผู้นำ
  - ด้านมนุษยสัมพันธ์
  - ด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร
  - ด้านการปฏิบัติงานการศึกษาพิเศษ
  - ด้านส่วนตัวและครอบครัว

## 2. ประชากร

ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน และครู-อาจารย์ ในโรงเรียน การศึกษาพิเศษในสังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จาก โรงเรียนทั้งหมด 14 โรง ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำ มีผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 26 คน และมีครู-อาจารย์ จำนวน 342 คน รวมทั้งสิ้น 368 คน

## 3. ตัวแปรที่ศึกษา

### 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

#### 3.1.1 ตำแหน่งมี 3 ระดับคือ

- ผู้บริหารโรงเรียน
- ครูปฏิบัติการสอน
- ครูสนับสนุนการสอน

#### 3.1.2 ประสบการณ์การปฏิบัติงานในโรงเรียนการศึกษาพิเศษมี

3 ระดับ คือ

- ต่ำกว่า 5 ปี
- ตั้งแต่ 5-10 ปี
- มากกว่า 10 ปี

#### 3.1.3 วุฒิทางการศึกษามี 3 ระดับคือ

- ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ปริญญาตรี
- สูงกว่าปริญญาตรี

#### 3.1.4 การเจ้าหน้าที่พิเศษของครู มี 2 กลุ่มคือ

- ครูประจำหอพักนักเรียน
- ไม่เป็นครูประจำหอพักนักเรียน

### 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน การศึกษาพิเศษ 7 ด้าน ได้แก่

- 3.2.1 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ
- 3.2.2 คุณลักษณะด้านคุณธรรม
- 3.2.3 คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ
- 3.2.4 คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์
- 3.2.5 คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร
- 3.2.6 คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงานการศึกษาพิเศษ
- 3.2.7 คุณลักษณะด้านส่วนตัวและครอบครัว

#### คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายของคำ และข้อความเฉพาะที่ใช้ในการวิจัย  
ครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้คำนิยามของคำและข้อความ เพื่อให้สื่อความหมายตรงกันดังนี้

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง สิ่งที่ใช้ให้เห็นความดี  
หรือลักษณะประจำตัวที่ดีของ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ ประกอบด้วยคุณลักษณะ  
7 ด้านคือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม ด้านความเป็นผู้นำ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรู้  
ความสามารถในการบริหาร ด้านการปฏิบัติงานการศึกษาพิเศษ และด้านส่วนตัวและครอบครัว  
ซึ่งพิจารณาได้จากผลการตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งภายนอกและ  
ภายในร่างกาย ตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่างที่ประกอบกันขึ้นเป็นตัวบุคคล ได้แก่ อากัปกริยา ท่าทาง  
การแต่งกาย ความกล้าในการตัดสินใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความรับผิดชอบ ความกระตือ  
รือร้น มีอารมณ์ที่มั่นคง

3. คุณลักษณะด้านคุณธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาทางด้านร่างกาย  
ด้านวาจาและจิตใจ ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความเสียสละ การไม่เห็นแก่ตัว ความเอื้อเฟื้อ  
เผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่การงานและผู้อื่น



4. คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงอิทธิพลในการสามารถนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามในทางที่ถูกต้อง ได้แก่ ความฉลาดรอบคอบ ความสามารถในการชักจูงผู้อื่นให้คล้อยตาม ความเด็ดขาดในการตัดสินใจ และเป็นที่ยุ่จักของค่นทั่วไป

5. คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นด้วยไมตรีจิต ได้แก่ ความยิ้มแย้มแจ่มใส ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การให้ความเป็นกันเอง ตลอดจนทั้งการยกย่องชมเชยผู้อื่นโดยไม่มีอคติ

6. คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการบริหาร หมายถึง ความสามารถในการนำหลักการ ความรู้ ทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ให้ประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับ ได้แก่ ความสามารถในการครองคน ครองงาน ความรู้ความเข้าใจในงานที่ปฏิบัติ

7. คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงานการศึกษาพิเศษ หมายถึง ความสามารถเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ เช่น นโยบาย จิตวิทยาเด็กพิการ การใช้หลักสูตร การใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน รวมทั้งอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็กพิการ การส่งเสริมงานวิจัยเกี่ยวกับงานการศึกษาพิเศษ ตลอดจนการบำรุงรักษาขวัญบุคลากร การเสริมความรู้ให้แก่ผู้ปกครอง การจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพและการบริการแนะแนว

8. คุณลักษณะด้านส่วนตัวและครอบครัว หมายถึง สภาพส่วนตัวและครอบครัวของผู้บริหารที่ทำให้เกิดความคล่องตัวหรือเกิดความพร้อมต่อการปฏิบัติงาน ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี ความประพฤติ ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวฐานะเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบต่อนองและครอบครัว

9. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ในสังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

10. ครูปฏิบัติการสอน หมายถึง ครูที่บรรจุในตำแหน่งของครูปฏิบัติการสอนในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ซึ่งรับผิดชอบในเรื่องการเรียนการสอนตั้งแต่ 18 คาบต่อสัปดาห์ (คาบละ 50 นาที)

11. ครูสนับสนุนการสอน หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานสนับสนุนการสอนในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ซึ่งรับผิดชอบงานด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากงานสอนเป็นงานหลัก

เช่น เจ้าหน้าที่การเงิน เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่พัสดุ ครูวัดผล ครูพยาบาล ครูโภชนาการ เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ เป็นต้น และรับผิดชอบงานสอนต่ำกว่า 18 คาบต่อสัปดาห์ (คาบละ 50 นาที)

12. ครูประจำหอพักนักเรียน หมายถึง ครูที่รับผิดชอบในการดูแล อบรมนักเรียน ที่อยู่ประจำในหอพักนักเรียนนอกเหนือเวลาราชการปกติ คือ ตั้งแต่เวลา 16.30 น. ถึง 07.30 น. ของวันถัดไป

13. โรงเรียนการศึกษาพิเศษ หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนเด็กพิการประเภทต่าง ๆ ที่จัดในรูปแบบโรงเรียนประจำในสังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทั่วประเทศ